

Direktīva 2000/60/EK
un tās normas Latvijā -
instrumenti saldūdens resursu
aizsardzībai

Rīga, 30.11.2011.

Iveta Teibe, VARAM VAD

Ūdens resursu nodaļa



Latvijas ūdeņu resursi



- Iekšzemes ūdeņi aizņem 3,9% (~2543 km²) no valsts teritorijas.
- Ezeri > 3000 (tikai 16 > 10 km²), upes ~ 12 400 (tikai 17 garākas par 100 km). Krasta līnijas garums 494 km.
- Kopējie pazemes ūdeņu dabīgie resursi ~ 1,4 milj. m³ diennaktī.
- 9 galvenie upju sateces baseini.
- 56% no kopējās upju noteces rodas ārpus Latvijas.

Pilns nosaukums

DIRECTIVE 2000/60/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (OJ L 327, 22.12.2000, p. 1)

EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES DIREKTĪVA 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.)

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2000L0060:20090625:EN:PDF>

Direktīva 2000/60/EK - konteksts

- 2000. gadā Eiropas Savienībā ūdens aizsardzību noteica 19 direktīvas un virkne Eiropas Komisijas vai Eiropas Padomes un Parlamenta lēmumu. Vairums šo dokumentu bija pieņemti 20. gs. 70./80. gados.
- To mērķis bija:
 - 1) noteiktam lietošanas veidam paredzētu ūdeņu aizsardzība;
 - 2) noteiktu piesārņojošu vielu limitēšana.
- Ūdeņu kvalitāte raksturota **tikai** ar fizikāliem un ķīmiskiem rādītājiem, vienīgi dzeramā ūdens un peldvietu ūdeņu gadījumā normēti arī mikrobioloģiskie rādītāji.
- Bija laiks padomāt arī par ūdens ekosistēmām un dabiskāku kvalitātes raksturojumu.



Direktīvas 2000/60/EK struktūra

- Preambula Nav saistoša, bet būtiska, jo izklāsta izstrādes vēsturi un paskaidro būtību, garu.
Ūdens nav tāda prece, kā jebkura cita, bet ir mantojums, kas jāaizsargā, jāaizstāv un pret kuru jāizturas kā pret mantojumu.
1. pants **Mērķis**
Skaidro, ko šī direktīva cenšas nodrošināt.
2. pants **Definīcijas**
Skaidro, kā saprotami dažādi termini („water body” (“virszemes ūdens objekts”), good ecological status (labs ekoloģiskais stāvoklis)).
3. pants **Administratīvo pasākumu saskaņošana upju baseinu apgabalos**
Prasa sateces baseinus iekļaut upju baseinu apgabalos, nozīmēt atbildīgās iestādes, sadarboties ar valstīm, kuru teritorijā arī ir konkrētais upes baseins.
4. pants **Vides aizsardzības mērķi**
Nosaka vispārīgus mērķus virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzībai un gadījumus, kad drīkst tos sasniegt novēloti vai izvirzīt zemākus mērķus.
5. pants **Upju baseinu apgabala īpašības, cilvēku darbības ietekmes uz vidi**
pārskats un ūdens izmantošanas ekonomiskā analīze
Uzdod sagatavot minētos dokumentus.
6. pants **Aizsargāto apgabalu reģistrs**
Liek apkopot informāciju par specifiskām aizsargājamām teritorijām.

Direktīvas 2000/60/EK struktūra

7. pants **Dzēramā ūdens ieguvei izmantotie ūdens resursi**
Liek apzināt visas ūdenstilpes, no kurām iegūst vai plāno iegūt dzēramo ūdeni, un noteikt tām papildu mērķus.
8. pants **Virszemes ūdeņu stāvokļa, gruntsūdeņu stāvokļa un aizsargāto apgabalu monitorings**
Uzdod izstrādāt monitoringa programmas.
9. pants **Ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšana**
Prasa, lai pilnībā tiktu segtas ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksas un piemērot citus ekonomiskos instrumentus.
10. pants **Kombinēta pieeja stacionārajiem un difūzajiem avotiem**
Prasa kontrolēt emisijas vai nu ar vislabākajām pieejamām tehnoloģijām, vai nosakot emisiju robežvērtības, vai (difūzajiem avotiem) ar labas prakses nosacījumiem, kas jau paredzēti ES tiesību aktos.
11. pants **Pasākumu programma**
Prasa izstrādāt šādu programmu un nosaka tās prasību minimumu, rīcību (vispārīgu algoritmu) gadījumos, ja mērķus nevar sasniegt.
12. pants **Jautājumi, ko nevar risināt dalībvalsts līmenī**
Skaidro, ko darīt, ja tādi parādās.
13. pants **Upju baseinu apsaimniekošanas plāni**
Uzdod izstrādāt plānus, arī vienotus plānus pārrobežu upju baseiniem.

Direktīvas 2000/60/EK struktūra

14. pants **Sabiedrības informēšana un apspriešanās**
Nosaka plānu un programmu sabiedriskās apspiešanas ilgumu, termiņus, pieeju dokumentiem.
15. pants **Ziņošana**
Kādi ziņojumi, kad un par ko jāsniedz Eiropas Komisijai (EK)?
16. pants **Stratēģijas cīņai pret ūdens resursu piesārņošanu**
Uzdevumi EK, piemēram, jaunu tiesību aktu ierosināšana.
17. pants **Stratēģijas gruntsūdeņu piesārņojuma novēršanai un kontrolei**
Uzdevumi EK, piemēram, jaunu tiesību aktu ierosināšana.
18. pants **Komisijas ziņojums**
Kad un par ko EK jāziņo Eiropas Parlamentam un Padomei?
19. pants **Turpmāku Kopienas pasākumu plāni**
Uzdod EK sniegt informāciju par papildu plānotiem tiesību aktiem.
20. pants **Tehniski pielāgojumi direktīvai**
Kā un kad var izdarīt tehniskus grozījumus direktīvā, apejot garo likumdošanas saskaņošanas procedūru?

Direktīvas 2000/60/EK struktūra

21. pants

Komitejas procedūra

Kāda procedūra 20. pantā paredzētajos gadījumos jāpiemēro?

22. pants

Atcelšana un pārejas noteikumi

Kad tiek atceltas atsevišķas „vecās” direktīvas, ko šī direktīva aizstāj?

23. pants

Sankcijas

Uzdod valstīm noteikt sankcijas par direktīvas normu nepildīšanu.

24. pants

Īstenošana

Līdz kuram laikam direktīva jāpārņem nacionālajos tiesību aktos.

25. pants

Stāšanās spēkā

26. pants

Adresāti

I Pielikums

Informācija, kas vajadzīga kompetento iestāžu sarakstam

II Pielikums

Nosaka kritērijus, pēc kuriem virszemes ūdeņus iedala tipos, kā tiem nosaka references apstākļus (etalonstāvokli), kā raksturo slodzes un to ietekmi. Nosaka, kā raksturojami pazemes ūdeņu un cilvēku darbības ietekme uz tiem.

III Pielikums

Ekonomiskā analīze

Pamatnosacījumi analīzes saturam (ļoti konspektīvi).

IV Pielikums

Aizsargāti apgabali

Nosaka aizsargājamo teritoriju veidus.

Direktīvas 2000/60/EK struktūra

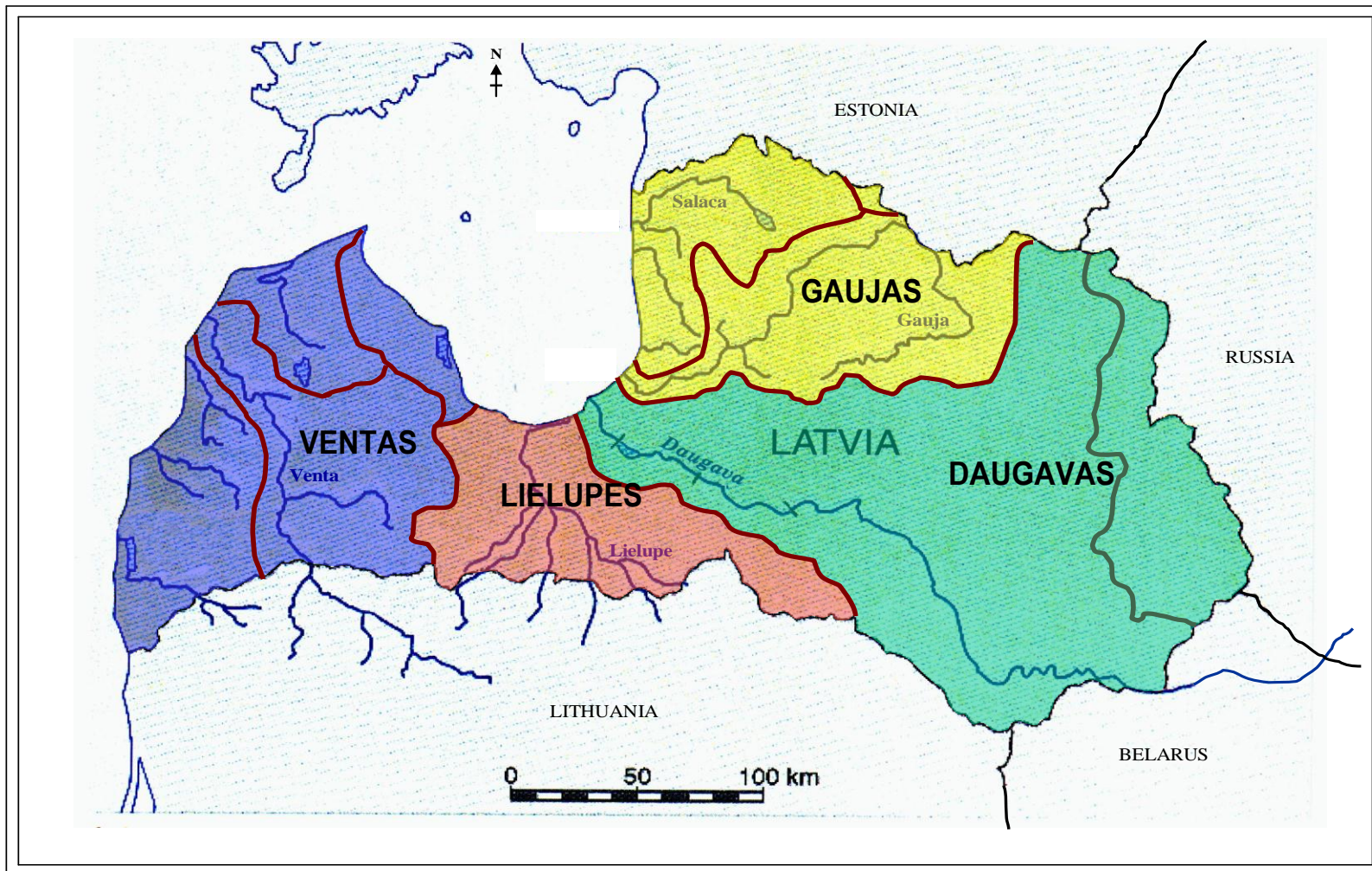
- | | |
|---------------|---|
| V Pielikums | Nosaka virszemes ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes rādītāju veidus un to, kā noteikt to atbilstību kvalitātes klasēm, monitoringa veidus un tā rezultātu atspoguļošanu apsaimniekošanas plānos. Nosaka pazemes ūdeņu kvalitātes un kvantitātes rādītājus, nosaka monitoringa veidus un tā rezultātu atspoguļošanu apsaimniekošanas plānos. |
| VI Pielikums | Pasākumu programmās iekļaujamo pasākumu saraksti
ES tiesību akti, no kuriem izriet šādi pasākumi, vispārīgi citu pasākumu veidi. |
| VII Pielikums | Upju baseinu apsaimniekošanas plāni
Prasības plānu saturam. |
| VII Pielikums | Galveno piesārņojošo vielu indikatīvs saraksts
Ļoti plašas vielu/ savienojumu grupas. |
| IX Pielikums | Emisiju robežvērtības un vides kvalitātes standarti
Atsauce uz citām direktīvām, kas tādus nosaka. |
| X Pielikums | Prioritāro vielu saraksts
Saraksts ar 33 (pagaidām) vielām/ vielu grupām, kuru emisijas, netīšas izplūdes jāierobežo vai pilnībā jālikvidē. |
| XI Pielikums | Ekoreģioni |

Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Viens dokuments attiecas uz **virszemes** (arī uz t.s. pārejas un jūras piekrastes) ūdeņiem un **pazemes** ūdeņiem.
- Nosaka **upju baseinu apgabalus** kā pamatu situācijas vērtēšanai un rīcības plānošanai.
- Mērķis – panākt, lai:
 - ūdeņu un no tiem atkarīgo **ekosistēmu stāvoklis** tālāk nepasliktinās un uzlabojas;
 - ūdens lietošana būtu ilgtspējīga un racionāla;
 - ūdeņu vide tiktu labāk aizsargāta, samazinātos piesārņojums, plūdu un sausuma izraisītās problēmas.



Upju baseinu apgabali Latvijā

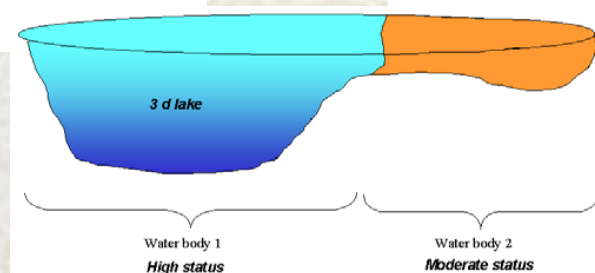
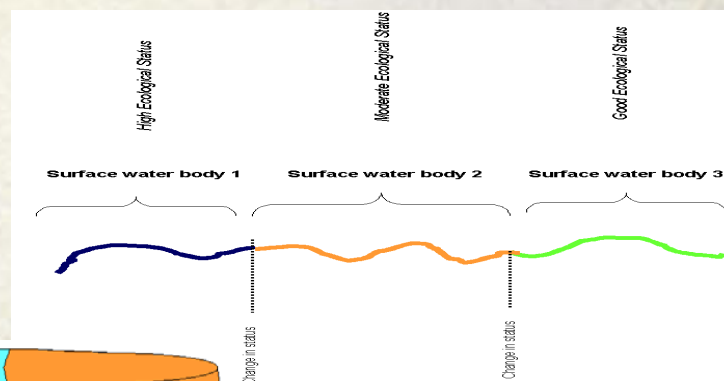
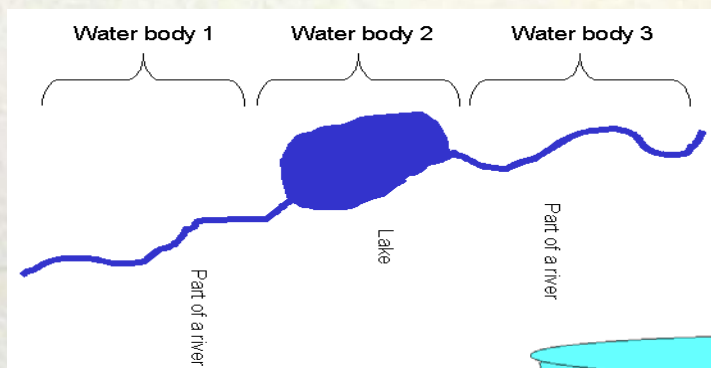


Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Uzdod sadarboties ar kaimiņvalstīm, ar kurām ir **kopīgi** upju sateces baseini.
- Prasa iesaistīt sabiedrību ūdeņu apsaimniekošanā, aizsardzībā un to plānošanā.
- Nosaka, ka ūdens lietotājiem jāsedz visas izmaksas, kas saistītas ar ūdeņu izmantošanu, un jāievēro princips “piesārņotājs maksā”.
- Uzdod līdz **2015.** gada beigām visos ūdensobjektos sasniegt labu ūdens kvalitāti (ķīmisko un ekoloģisko), instruments – upju baseinu apsaimniekošanas plāni. **lespējami izņēmumi** (zemāki mērķi vai ilgāks termiņš), kas **jāpamato**.

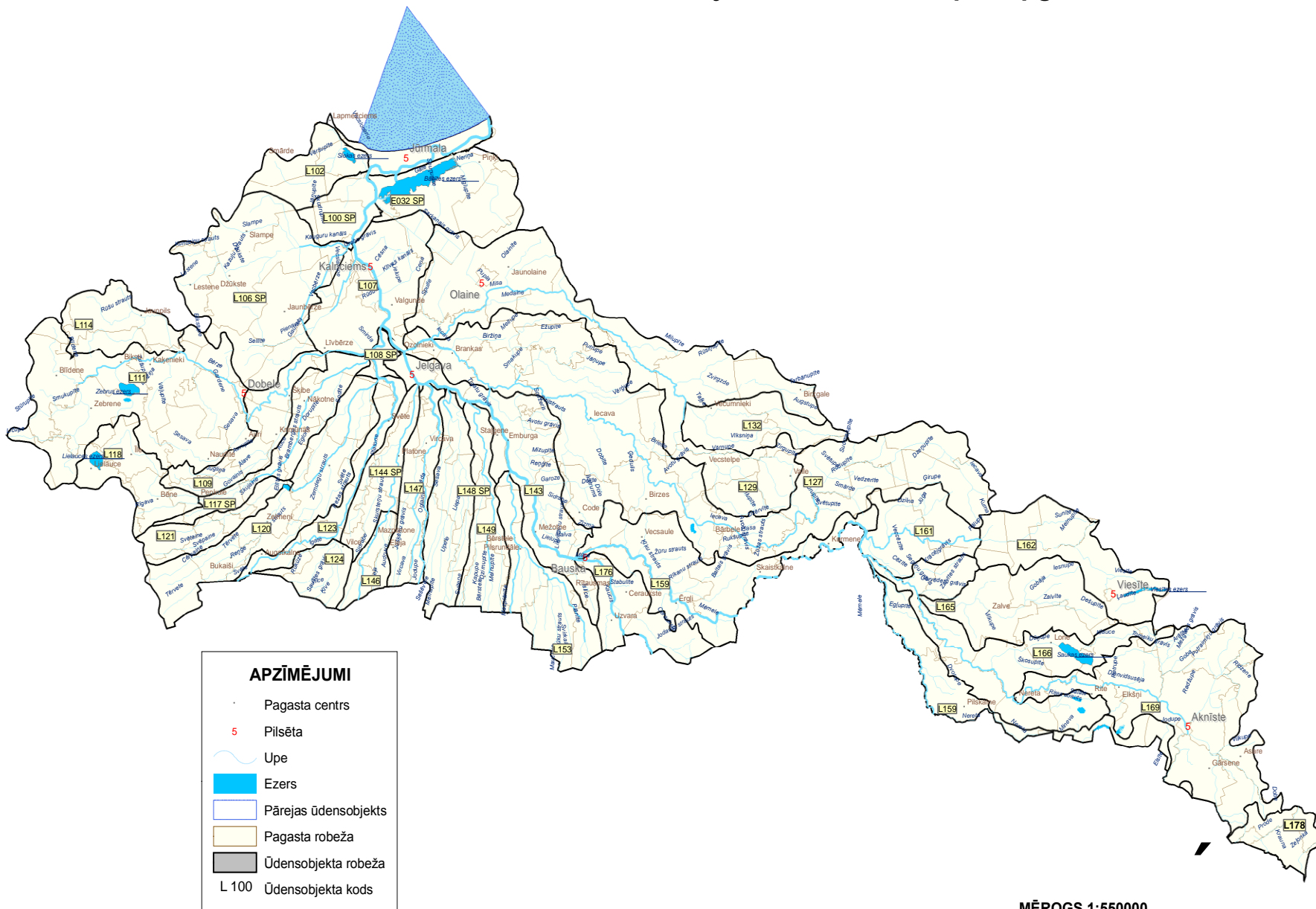
Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Nosaka, ka pamatvienība ūdens kvalitātes vērtēšanai un rīcībai, lai to uzlabotu, ir **ūdensobjekts**. Tas var būt visa upe, upes posms, ezers, tā daļa, ūdenskrātuve, grīvlīcis, piekrastes ūdeņu posms.



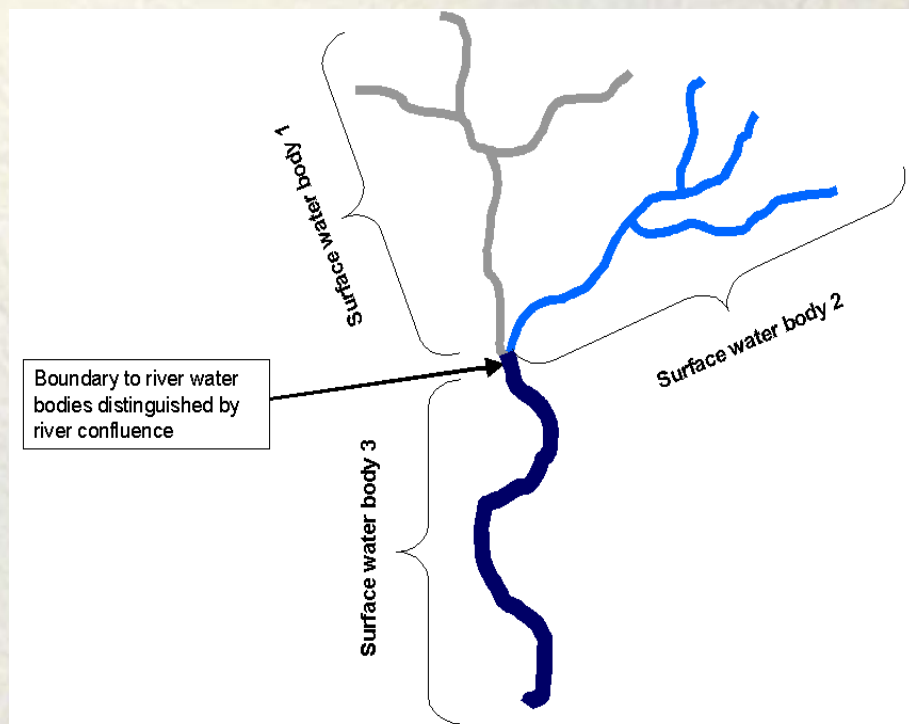
- Latvijā ūdensobjekts ir upe/ upes posms ar sateces baseinu > 100 km² un ezers, kura virsmas laukums ir 0,5 km² vai lielāks.

Virszemes ūdensobjektu robežas Lielupes apgabalā

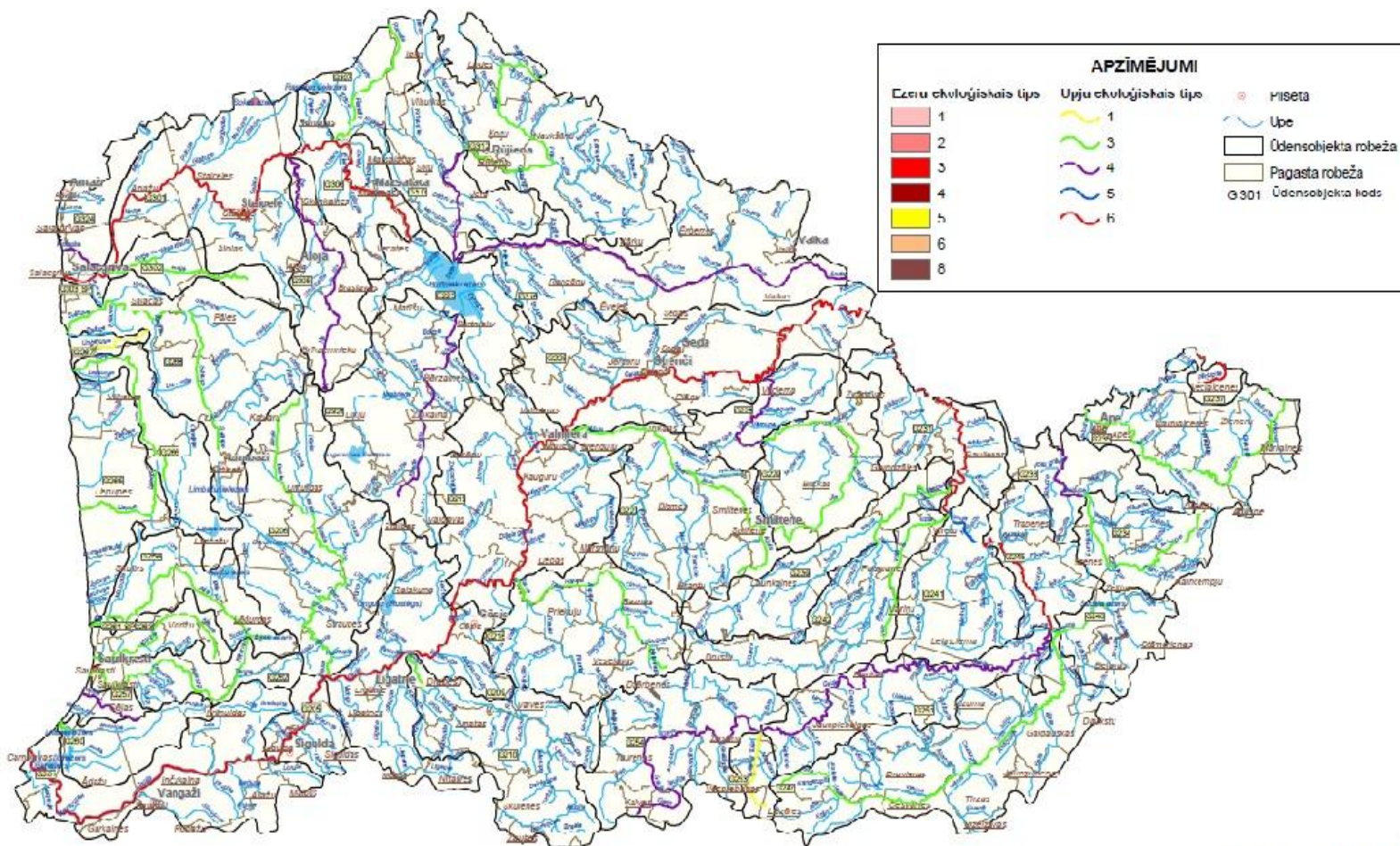


Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Nosaka, ka **kvalitāte raksturojama atbilstoši ūdeņu tipam**, ka mākslīgiem (cilvēka izveidotiem) un stipri pārveidotiem objektiem bioloģisko kritēriju normas var būt atšķirīgas.
- Kritērijus tipu izdalīšanai nosaka direktīva, valstis tos **var izvēlēties**.
- Latvijā noteikti 6 upju tipi un 10 ezeru tipi.
- Tipus ņem vērā, izstrādājot kvalitātes kritērijus un vērtējot stāvokli.



Upju un ezeru ekoloģiskie tipi Gaujas apgabalā



MĒROGS 1:500000



Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Nosaka kritērijus ūdeņu kvalitātes novērtējumam (klasifikācijai) upēs, ezeros, upju grīvās un piekrastē. Ķīmiskie kritēriji nav **ne vienīgie, ne noteicošie**.

- Kritēriju kompleksu veido:

- 1) **bioloģiskie kritēriji** (fitoplanktona, makrofitu zoobentosa, zivju sugu sastāvs, sastopamība

- 2) **hidromorfoloģiskie kritēriji**, (caurtece, ūdens apmaiņa, upes nepārtrauktība, gultnes substrāts, krastu struktūra, u.c.), **kas nodrošina bioloģiskos kritērijus**;

- 3) **ķīmiskie un fizikāli ķīmiskie kritēriji**, (t^0 , caurredzamība, skābekļa daudzums, biogēno elementu koncentrācijas, specifiskas piesārņojošās vielas u.c.), **kas nodrošina bioloģiskos kritērijus**.



Direktīva 2000/60/EK - jaunievedumi

- Pēc minētajiem kritērijiem virszemes ūdeņus jāiedala 5 ekoloģiskās kvalitātes klasēs

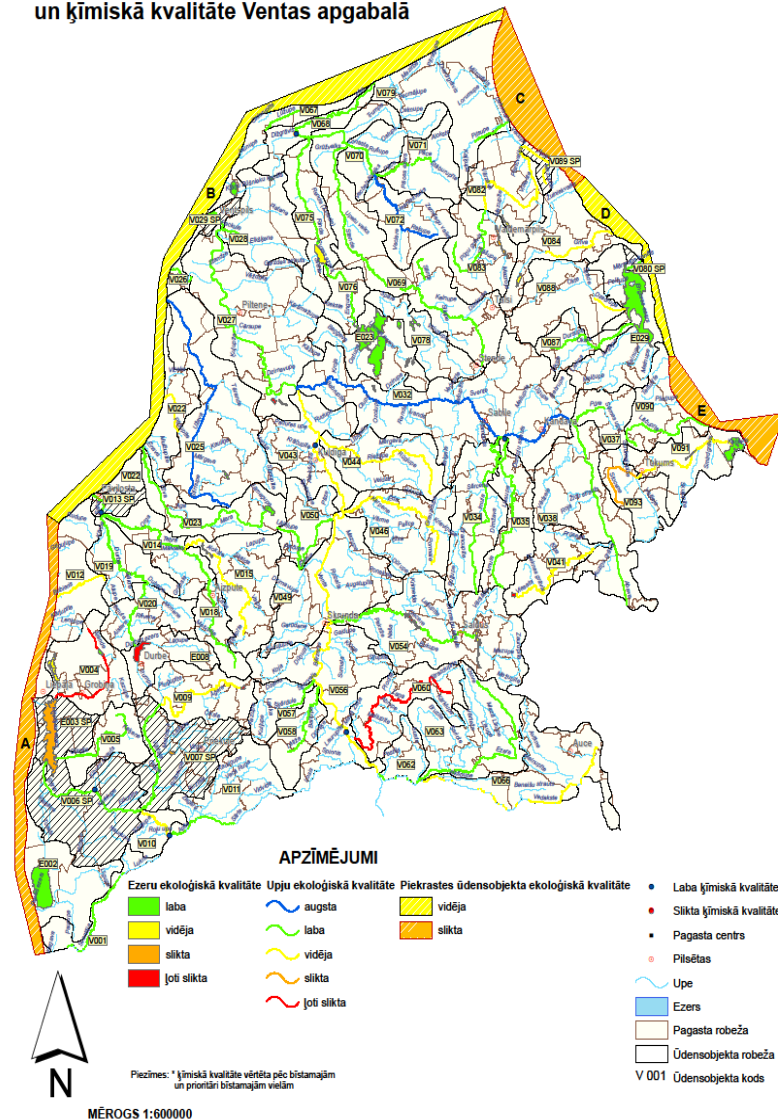


un 2 ķīmiskās kvalitātes klasēs.



- Tādas kvalitātes rādītāji (kritēriji) jāizstrādā katra veida ūdeņu (upju, ezeru u.t.t.) katram tipam, katram rādītāju veidam visām 5 klasēm, plus papildu kritēriji stipri pārveidotajiem un mākslīgajiem ūdensobjektiem. Turklāt bioloģiskie kritēriji **jāsaskaņo** valstu starpā, lai vērtējums būtu salīdzināms. **Un tas sagādā grūtības ne tikai Latvijā...**
- Vērtējot jāievēro princips **«one out – all out»**.

Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte, SPŪO ekoloģiskais potenciāls un ķīmiskā kvalitāte Ventas apgabalā



Ūdens struktūrdirektīva par pazemes ūdeņiem

- Nosaka, kāda informācija ietverama pazemes ūdeņu raksturojumā (ģeoloģiskie, hidroģeoloģiskie un hidrodinamiskie apstākļi, piesārņojuma avoti, saistība ar virszemes ūdeņiem u.c.).
- Nosaka kritērijus pazemes ūdensobjektu izdalīšanai.
- Nosaka apdraudēto (riska) pazemes ūdensobjektu papildu raksturojumā ietveramo informāciju.
- Nosaka pazemes ūdeņu kvantitatīvā stāvokļa iedalījumu 2 klasēs



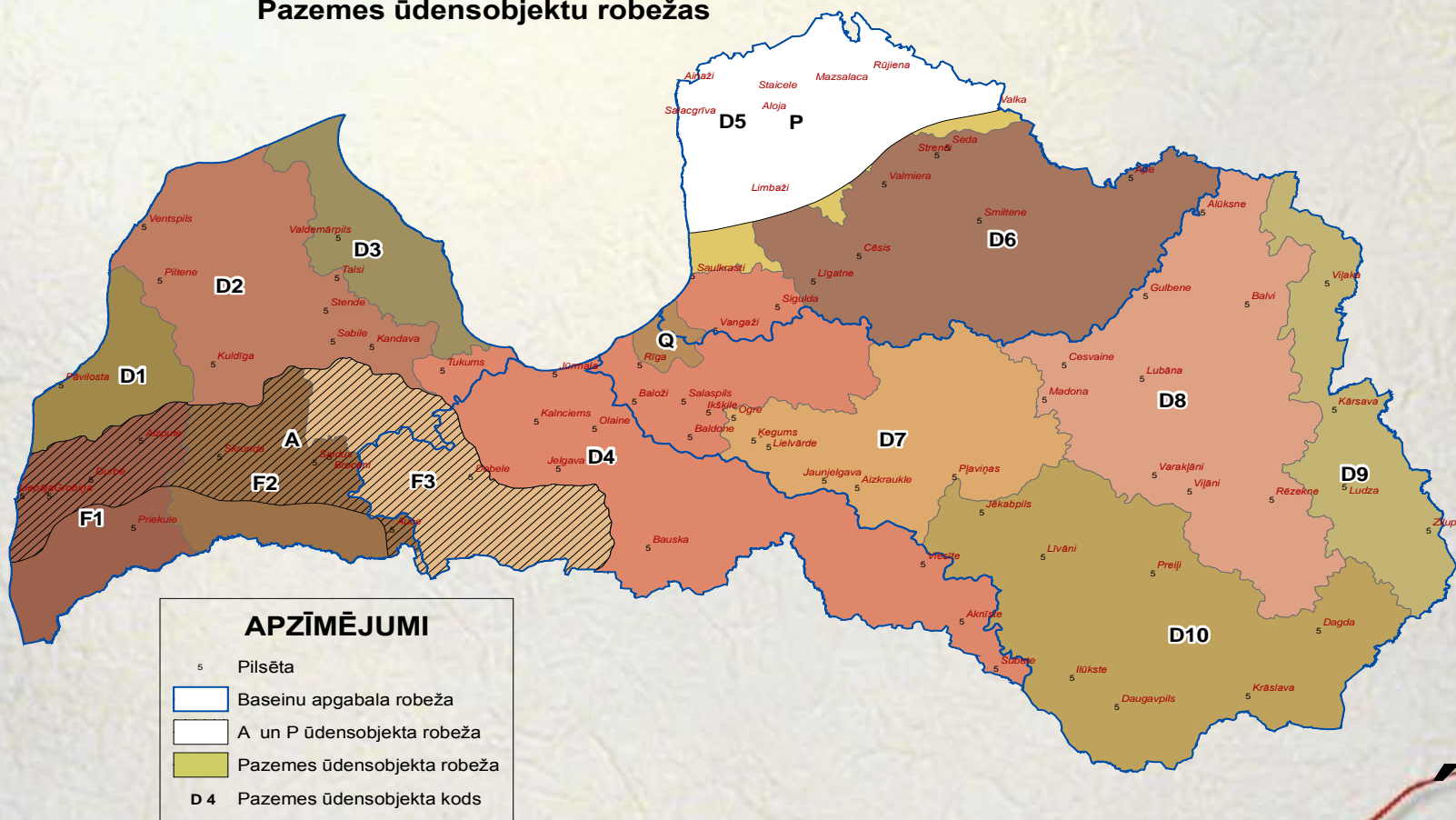
un ķīmiskās kvalitātes iedalījumu 2 klasēs.



Pazemes ūdensobjekti Latvijā

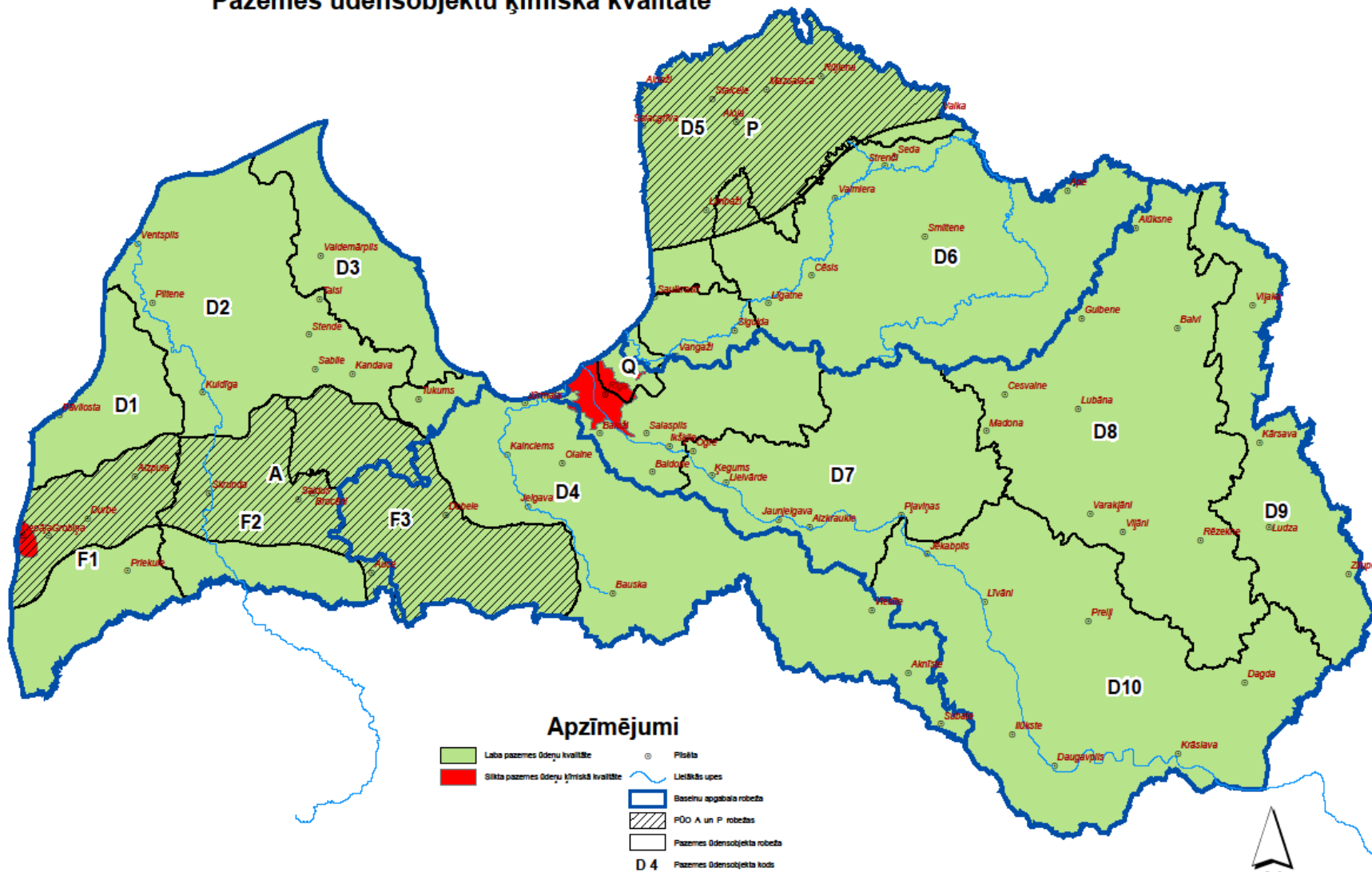
© VSIA Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs, 2009

Pazemes ūdensobjektu robežas



Mērogs 1:1200000

Pazemes ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte



Mērogs 1:1100000



Riska ūdensobjekti

- Tie ir ūdensobjekti, kuros pastāv risks nerasniegt labu stāvokli Ūdens apsaimniekošanas likumā (Direktīvā 2000/60/EK) **paredzētajā termiņā** (2015.g.) Daļai riska objektu šis termiņš būs 2021. vai 2027.gads.
- Objektu saraksti un vispārīgi nosacījumi to aizsardzībai atrodami Ministru kabineta 2011.gada 31.maija noteikumos Nr.418 **"Noteikumi par riska ūdensobjektiem"**

Riska ūdensobjekti Latvijā

Upes

60 upes vai to posmi (no 204)

- Daugavas apgabalā 13,
- Gaujas apgabalā 12
- Lielupes apgabalā **23**
- Ventas apgabalā 12

Risku rada:

1) piesārņojums (izkliedētais - 44, punktveida - 27, pārrobežu – 12 upēs)

2) hidroloģiski un morfoloģiski pārveidojumi – 28 upēs

Ezeri

63 ezeri/ ūdenskrātuves (no 259)

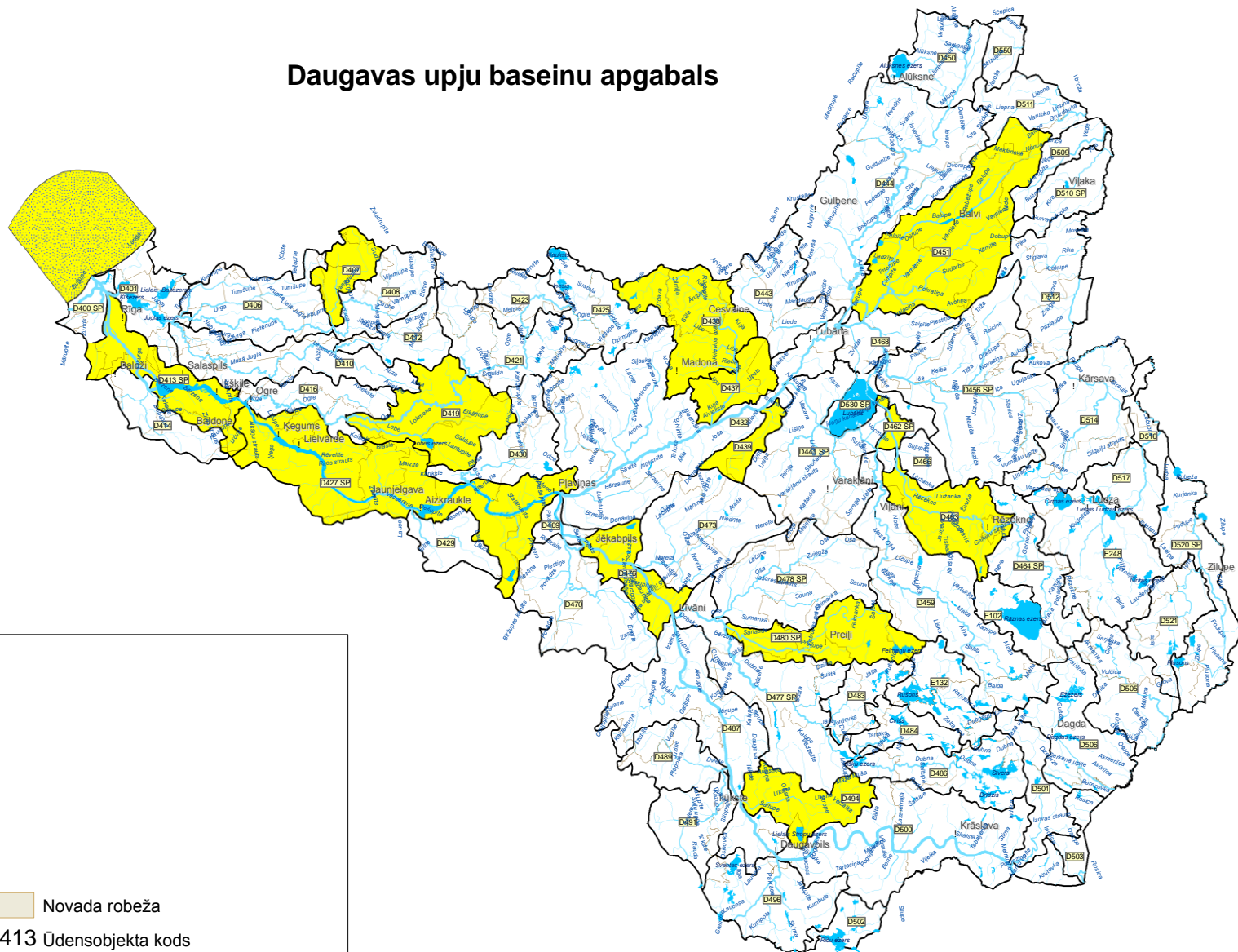
- Daugavas apgabalā **38**
- Gaujas apgabalā 7
- Lielupes apgabalā 6
- Ventas apgabalā 12

Risku rada:

1) piesārņojums (izkliedētais - 22, punktveida - 27, pārrobežu – 1 ezerā)

2) hidroloģiski un morfoloģiski pārveidojumi – 9 ezeros

Daugavas upju baseinu apgabals



Novada robeža
D413 ūdensobjekta kods

MĒROGS 1:800000

Projekts «Kopīgi ūdens apsaimniekošanas pasākumi pārrobežu Lielupes baseinā»

Projekta ilgums: 01.01.2011. – 30.09.2012.

Projektu finansē: Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programma

Mērķis: uzlabot Lielupes baseina vides kvalitāti, īstenojot kopīgus ūdens apsaimniekošanas pasākumus efektīvai ūdens resursu apsaimniekošanai pierobežas reģionā.

Projekta galvenās norises:

- pētījums par esošajiem risinājumiem un piemēriem lietus ūdens, dzeramā ūdens un notekūdeņu apsaimniekošanā lauku apvidos;
- pārrobežu semināri par veiksmīgiem piemēriem un par upes krastu tīrīšanu praksē;
- piedāvāt kritērijus un tehnoloģijas plānotajām investīcijām ūdenssaimniecībā lauku apvidos;

Projekts «Kopīgi ūdens apsaimniekošanas pasākumi pārrobežu Lielupes baseinā»

- ūdens kvalitātes testēšana ar ātrajiem (ekspress) testiem;
- informatīvās kampaņas un tikšanās ar individuālo māju/ zemju īpašniekiem, informācija par vides jautājumiem internetā;
- vasaras skola Latvijas un Lietuvas jauniešiem, kuru skolas atrodas Lielupes baseina apgabalā;
- rekomendācijas Lielupes/ Mūsas/ Mēmeles upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plānu pielikumiem.

Papildu informācija:

<http://lielupe.balticrivers.eu/lv/galvenie-fakti-par-lielupes-baseinu>

«Pasākumi kopīgai pārrobežu Gaujas/Koivas upes baseina apgabala apsaimniekošanai»

Projekta ilgums: 01.07.2011. – 30.06.2013.

Projektu finansē: Igaunijas-Latvijas pārrobežu sadarbības programma

Mērķis: uzlabot virszemes un pazemes ūdeņu apsaimniekošanu, izstrādājot kopīgu Gaujas/ Koivas baseina apgabala apsaimniekošanas plānu.

Projekta galvenās norises:

- izstrādāt kopīgas kartes visam upes baseina apgabalam;
- salīdzināt abās valstīs izmantotās ūdens kvalitātes novērtēšanas metodes un ūdeņu iedalījumu tipos;
- iegūt jaunus monitoringa datus par ūdens kvalitāti;
- izstrādāt priekšlikumus, kā saskaņot ūdens kvalitātes novērtējumu;

«Pasākumi kopīgai pārrobežu Gaujas/Koivas upes baseina apgabala apsaimniekošanai»

- izstrādājot vienotus ūdens kvalitātes mērķus visam baseinam;
- izvērtēt novērotās ietekmes uz ūdeņu stāvokli, to izmaiņu tendences;
- analizēt ūdens resursu un to lietošanas ekonomisko nozīmību;
- izstrādāt priekšlikumus pasākumu programmai;
- sagatavot kartes, brošūras, informācijas stendus, kā arī mājas lapu;
- organizēt kopīgus pasākumus abu valstu pārstāvjiem, lai apspriestu ūdens resursu izmantošanu, ietekmi uz ūdeņiem un projekta rezultātus.

Papildu informācija: www.balticrivers.eu

"Pārrobežu sadarbība Ventas upes baseina apgabala dabas vērtību apsaimniekošanā"

Projekta ilgums: 01.01.2011. – 30.06.2012.

Projektu finansē: Latvijas-Lietuvas pārrobežu sadarbības programma

Mērķis: sekmēt Ventas upes baseina teritorijas vides resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, tādējādi veicinot Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvas Nr. 2000/60/EK ieviešanu pārrobežu kontekstā.

Projekta galvenās norises:

- informatīvie un sabiedrības iesaistīšanas pasākumi – informatīva kampaņa, apmācības pašvaldību pārstāvjiem, brīvprātīgo iesaistīšana zivju resursu aizsardzības pasākumos un upes tīrīšanā, informatīvo stendus uzstādīšana, dabas izziņas taku veidošana u.c.;

"Pārrobežu sadarbība Ventas upes baseina apgabala dabas vērtību apsaimniekošanā"

- konkrēti upes apsaimniekošanas pasākumi, piemēram, Ventas upes straujteču posmu rekultivācijas darbi Kuldīgā 2011.g.vasarā, arī ūdens paraugu ņemšana un analīzes pirms un pēc tīrīšanas darbiem;
- pārrobežu sadarbības pasākumu atlase un pārrobežu pasākumu programmas (apsaimniekošanas plāna) izstrāde, lai uzlabotu ūdeņu kvalitāti.

Papildu informācija: <http://www.kurzemesregions.lv/category/kpr-ieviestie-projekti/projekts-%e2%80%9eparrobezu-sadarbiba-ventas-upes-baseina-apgabala-dabas-vertibu-apsaimniekosana%e2%80%9d/>

Papildu informācija

- Latvijas tiesību akti ūdeņu jomā:
http://www.varam.gov.lv/lat/likumdosana/normativie_akti/?doc=3162
- Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plāni:
<http://www.meteo.lv/public/29935.html>
- ES normatīvo aktu tulkojumi ūdeņu jomā:
<http://eur-lex.europa.eu/lv/legis/20080901/chap15102020.htm>

